

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 15/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi (HE 143/2009 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Juhani Tervala, projektipäällikkö Hannu Hautakangas, neuvotteleva virkamies Rita Linna ja neuvotteleva virkamies Mika Mäkilä, liikenne- ja viestintäministeriö
- budjettineuvos Esko Tainio, valtiovarainministeriö

- kilpailuasiainneuvos Riitta Ryhänen, Kilpailuvirasto
- varapääjohtaja Mikko Alestalo, Ilmatieteen laitos
- toimitusjohtaja Tero Vauraste, Varustamoliikelaitos
- asiamies Päivi Saarinen, Suomen Konepäällystöliitto
- puheenjohtaja Simo Zitting, Suomen Merimies-Unioni ry
- toimitusjohtaja Olof Widén, Suomen Varustamot ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Merenkululaitos
- Huoltovarmuuskeskus
- Suomen Satamaliitto
- Suomen ympäristökeskus.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Varustamoliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Esityksen mukaan Varustamoliikelaitos muutettaisiin valtion kokonaan omistamaksi osakeyhtiöksi. Perustettavan osakeyhtiön toimialana olisi jäänmurtopalvelujen, monitoimialusten erikoispalvelujen ja yhteysalusliikennepalvelujen tuottaminen sekä muu vesiliikennettä palveleva toiminta Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi osakeyhtiö harjoittaisi alusten hoitopalvelu- ja rahataustoimintaa kotimaassa ja ulkomailla.

Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Varustamoliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle. Varustamoliikelaitoksen henkilöstö siirtyisi perustettavan osakeyhtiön palvelukseen.

Varustamoliikelaitoksen väyläpalveluliiketoiminta ja sen henkilöstö siirtyisivät kuitenkin osaksi samanaikaisesti yhtiötettävää Merenkululaitoksen tuotantotoimintaa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Esityksen taustalla on Euroopan komission loppuvuodesta 2007 antama ratkaisu niin sanotussa Tieliikelaitostapauksessa. Komission mukaan liikelaitoksen konkurssisuoja ja tuloverokäytäntö olivat yhteismarkkinoille soveltumattomia. Asian jatkovalmistelussa on päädytty siihen periaateratkaisuun, että valtion nykyistä liikelaitosmallia ei voida pitää yhteismarkkinoille soveltuvana toimintamuotona. Toimivilla markkinoilla avoimessa kilpailutilanteessa valtion liiketoimintaa tulisi harjoittaa pääsääntöisesti osakeyhtiömuodossa.

Yhtiön toiminta ja kannattavuus. Valiokunnan mielestä yhtiöittäminen ei saa olla itseisarvo sinänsä, vaan sillä pitää olla selkeä parantava vaikutus toiminnan kannattavuuteen, palvelutason, jatkuvuuteen ja kustannustehokkuuteen.

Jäänmurtopalvelujen tarjoaminen on perustettavan varustamo-osakeyhtiön ydinliiketoimintaa, ja sen omistukseen siirtyvä aluskanta muodostuu maamme jäänmurtajakalustosta. Esityksessä todetaan, että valtiolla olisi perustettavaan osakeyhtiöön nähdessä strategisen omistuksen intressi. Offshore-liiketoiminta toimii erittäin kilpailuilla kansainvälisillä markkinoilla, mutta jäänmurrossa kilpailua ei toistaiseksi ole.

Valiokunta suhtautuu hyvin epäillen mahdollisuuteen lisätä kilpailua jäänmurrossa ainakaan lähitulevaisuudessa. Asiantuntijakuulemisessa on kilpailun lisäämistä kuitenkin pidetty välttämättömänä ja keinoina on esitetty jäänmurron palveluhankintojen pilkkomista, kilpailutuksen porrastamista, kilpailuttamis- ja hankintamenetelyiden kehittämistä, sopimuskausien pidentä-

mistä sekä kilpailutettavien kokonaisuuksien määrittelemistä ja mitoittamista siten, että ne kannustaisivat kehittämään vaihtoehtoista palveluntarjontaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että liikenne- ja viestintäministeriön johdolla selvitetään kaikki mahdollisuudet toimivan kilpailutilanteen aikaansaamiseksi jäänmurtotoimintaan.

Valiokunta kiinnittää huomiota perustettavan yhtiön kannattavuuteen ja offshore-toimialaan liittyviin riskeihin. Asiantuntijalausuntojen mukaan Varustamoliikelaitoksen toiminta on vuosina 2004—2008 ollut tappiollinen 5,7 milj. euroa. Kannattavuus on syksyllä 2008 heikentynyt globaalin talouskriisin ja raakaöljyn markkinahinnan romahduksen johdosta. Liikevaihdon ja tuloksen kannalta merkittävän offshore-liiketoiminnan markkinakysyntä pysähtyi lähes kokonaan. Markkinakysyntä osoittaa kuitenkin nyt elpymisen merkkejä.

Kuulemisissa on toisaalta painotettu jäänmurto- ja offshore-toimintojen merkittäviä synergiaetuja. Osakeyhtiömallissa voidaan lausuntojen mukaan myös perinteinen jäänmurtotoiminta sekä offshore-toiminta erottaa läpinäkyvästi toisistaan esimerkiksi sopivalla tytäryhtiörakenteella, jolloin nykyisen kolmen monitoimimurtajan jäänmurtokauden ulkopuolisesta käytöstä saatavat kustannushyödyt ovat selkeästi nähtävissä.

Valiokunta korostaa perustettavan yhtiön vakavaraisuutta, kun ottaa huomioon, että yhtiön omistuksessa on koko jäänmurtajakalustomme. Valiokunta pitää välttämättömänä, että erityisesti offshore-toimintaan sisältyvät liiketaloudelliset riskit tiedostetaan ja että niihin varaudutaan kaikin yhtiön käytössä olevin keinoin. Liikenne- ja viestintäministeriön tulee seurata yhtiön kannattavuutta, vakavaraisuutta sekä palvelutoiminnan tasoa ja vaikuttavuutta sen varmistami-

seksi, että maamme elinkeinoelämälle elintärkeitä jäänmurtopalvelut turvataan myös jatkossa.

Huoltovarmuus. Hallituksen esityksen mukaan perustettava yhtiö tarjoaa jäänmurtopalveluja tilaaja-tuottajamallin mukaisesti myös vastaisuudessa. Esityksen mukaan asia varmistettaisiin muuttamalla alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta annettua lakia (1121/2005) lisäämällä uusi jäänmurtoalusten palveluvelvoitetta koskeva säännös sekä perustettavan yhtiön yhtiöjärjestyksessä ja tarvittaessa yhtiöoikeudellisia menettelyjä noudattaen.

Valiokunta korostaa, että Suomen vienti ja tuonti ovat täysin riippuvaisia merenkulusta ja talvella merenkulun mahdollistavasta jäänmurtosta. Jäänmurtovalmius on osa yhteiskunnan kriittistä infrastruktuuria, ja sen toimivuus on varmistettava kaikissa tilanteissa. Jäänmurtokapasiteettia tulee olla riittävässä määrin käytössä myös kovan jäätalven aikana.

Henkilöstövaikutukset. Asiantuntijakuulemisessa on todettu, että jokainen yhtiöitettävien toimintojen henkilöstöön kuuluva siirtyy perustettavan osakeyhtiön työntekijäksi yhtiön perustamisesta lukien. Määräaikainen työsopimussuhteinen henkilöstö siirtyy määräaikansa osoittamaksi ajaksi yhtiön palvelukseen määräaikaiseen työsuhteeseen.

Ehdotuksen 7 §:n 4 momentin mukaan työntekijöihin ja palvelussuhteen ehtoihin sovelletaan, mitä laissa säädetään tai sen nojalla säädetään tai määrätään ja mitä yhtiötä sitovassa työehtosopimuksessa ja työsopimuksessa sovitaan. Tämän mukaisesti yksittäiset työsopimukset ovat voimassa sellaisina kuin ne on tehty ja työehtosopimukset ovat voimassa sopimuskauden loppuun.

Asiantuntijakuulemisen mukaan osakeyhtiöihin siirtyvän henkilöstön eläketurva vastaa sitä

nykyistä ansaittua eläketurvaa, joka henkilöllä valtiolla on eläkeiän, valtion peruseläkkeen suuruuden ja lisäeläkekarttuman suhteen. Perustettava osakeyhtiö ottaa tämän mukaisen lisäeläkevastuuvakuutuksen.

Esityksen tarkoitus on, että yhtiöittäminen ei sinänsä vaikuta henkilöstön määrään tai mahdollisiin sopeuttamistoimiin. Henkilöstön asemaa koskevilla säännöksillä turvataan henkilöstön asema siinä laajuudessa kuin muutokset johtuvat työnantajan oikeudellisen muodon muuttamisesta.

Perustettavaan osakeyhtiöön sovelletaan yhteistoiminnasta yrityksissä annetun lain (334/2007) mukaisia yhteistoimintavelvoitteita. Lakia on sovellettu jo liikelaitosaikana Varustamoliikelaitoksessa, ja asiantuntijakuulemisen perusteella osakeyhtiön hallitukseen on tarkoitus nimetä henkilöstöä edustava jäsen sen vaikiintuneen käytännön mukaisesti, jota liikelaitoksessa on sovellettu.

Valiokunta painottaa edellä esitettyjen henkilöstöä koskevien muutosperiaatteiden toteuttamista myös käytännössä. Valtion kokonaan omistaman yhtiön toiminnassa on tärkeää korostaa hyvän henkilöstöpolitiikan merkitystä, erityisesti nyt muutosvaiheessa. Osaava ja motivoitunut henkilöstö on yrityksen toiminnan kannalta kriittinen menestystekijä. Siksi on tärkeää, että muutosvaiheessa taataan työntekijöiden asema ja säilytetään hyvät neuvotteluyhteydet työnantajan ja työntekijöiden kesken.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintävaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

LiVM 15/2009 vp — HE 143/2009 vp

Helsingissä 20 päivänä lokakuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Martti Korhonen /vas	Markku Pakkanen /kesk
vpj.	Saara Karhu /sd	Lyly Rajala /kok
jäs.	Mikko Alatalo /kesk	Tero Rönni /sd
	Marko Asell /sd (osittain)	Pertti Salovaara /kesk (osittain)
	Leena Harkimo /kok	Janne Seurujärvi /kesk (osittain)
	Kalle Jokinen /kok	Ilkka Viljanen /kok (osittain)
	Jyrki Kasvi /vihr	Anne-Mari Virolainen /kok (osittain)
	Lauri Kähkönen /sd (osittain)	
	Mats Nylund /r	vjäs. Sari Palm /kd.
	Pentti Oinonen /ps	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.

VASTALAUSE

Perustelut

Esityksen mukaan Varustamoliikelaitos muutettaisiin osakeyhtiöksi. Varustamoliikelaitoksella on keskeinen rooli talvimerenkulun palvelujen tuottajana, ja sen yhteiskunnallinen merkitys Suomen elinkeinoelämän ja teollisuuden kuljetuksille sekä maamme huoltovarmuudelle on merkittävä.

Jäänmurto- ja väylänhoitopalvelujen tuottaminen ovat selkeästi yhteiskunnan vastuulle kuuluvia toimintoja, joiden tarkoituksena on varmistaa Suomen talvimerenkulun toteutuminen sekä väyläverkoston kunnossa pysyminen siten, että merenkulun turvallinen ja ympärivuotinen hoitaminen on ylipäänsä mahdollista. Tämän toiminnan riskeeraaminen taloudellisen voiton tavoittelulle ei ole järkevää. Taloudellisia tunnuslukuja tarkasteltaessa jäänmurtoa on vaikea nähdä kannattavana liiketoimintana. Merenkululaitos ainoana tilaajana saattaisi joutua maksamaan kohtuuttoman osuuden yhtiön kan-

nattavuudesta. Jäänmurtopalveluiden kasvavat kustannukset siirtyisivät väylämaksuihin, jotka vaikuttaisivat edelleen Suomen vientiteollisuuden kilpailukykyyn. Yhtiöittämisen ei tule olla itseisarvo sinänsä, ja jäänmurtotoiminnassa sille ei ole olemassa edes perusteita.

Esityksessä ei myöskään Varustamoliikelaitoksen henkilöstöä ole riittävästi huomioitu muutoksessa. Esitykseen olisi tullut kirjata, että työntekijät siirtyvät perustettavien osakeyhtiöiden palvelukseen vanhoina työntekijöinä entisiin palvelussuhteen ehdoin. Lisäksi eri toimijoiden välillä olisi saatava aikaan muutosturvasopimus, jolla siirtyvien työntekijöiden työsuhdeturva taataan riittävän pitkäksi siirtymäajaksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitys hylätään kokonaisuudessaan.

Helsingissä 20 päivänä lokakuuta 2009

Saara Karhu /sd
Marko Asell /sd
Lauri Kähkönen /sd
Tero Rönni /sd

Martti Korhonen /vas
Pentti Oinonen /ps
Sari Palm /kd